

Sygn. akt I ACa 580/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 22 października 2014 r.

Sąd Apelacyjny w Lublinie, I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący - Sędzia	SA Ewa Popek
Sędzia:	SA Ewa Lauber-Drzazga
Sędzia:	SA Zbigniew Grzywaczewski (spr.)
Protokolant	stażystka Katarzyna Furmanowska

po rozpoznaniu w dniu 22 października 2014 r. w Lublinie na rozprawie

sprawy z powództwa B. A., J. M. i T. Z.

przeciwko (...) spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w W. w likwidacji

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanego od wyroku Sądu Okręgowego w Lublinie z dnia 21 lutego 2014 r. sygn. akt IX GC 435/13

I. oddala apelację;

II. zasądza od pozwanego (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w W. w likwidacji na rzecz powodów B. A., J. M. i T. Z. kwotę 3826,26 (trzy tysiące osiemset dwadzieścia sześć 26/100) złotych tytułem kosztów procesu za drugą instancję i kosztów dodatkowego postępowania zabezpieczającego.

I ACa 580/14

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 21.02.2014 r., Sąd Okręgowy w Lublinie zasądził od pozwanego (...) Spółki z o. o. w likwidacji w W. na rzecz powodów B. A., J. M. i T. Z. solidarnie kwotę 129,150 złotych z ustawowymi odsetkami od dnia 26.07.2013 r. do dnia zapłaty.

W uzasadnieniu Sąd I instancji podał, że strony pozostawały w stałych stosunkach gospodarczych w zakresie których zawarły umowę z dnia 13 maja 2011 r. oraz z dnia 27 lipca 2011. Na podstawie zawartych umów, pozwany, jako Zamawiający, zlecił powodom działającym w ramach spółki cywilnej, jako Wykonawcom, wykonanie dzieła: dokumentacji geodezyjno - kartograficznej za umówionym wynagrodzeniem. Strony zgodnie ustaliły, iż podstawą wypłaty umówionego wynagrodzenia ((...) i (...) umów) będzie przekazanie Zamawiającemu przedmiotu umowy na podstawie protokołu zdawczo - odbiorczego podpisanego przez strony umowy, co uprawnia Wykonawcę do

wystawienia stosownej faktury VAT. Zawarte pomiędzy stronami umowy wykonywane były w częściach. Po wykonaniu każdej z części umowy, powodowie przekazywali pozwanemu, na podstawie protokołów zdawczo - odbiorczych dzieło, a następnie wystawiali stosowną fakturę VAT. W dniu 4 lipca 2013 r. powodowie przekazali pozwanemu ostatnią z części wykonanego dzieła: Mapę powykonawczą dla zadania projektowego „(...) P. – K.”. W treści protokołu zdawczo - odbiorczego z dnia 4 lipca 2013 r. strony zgodnie oświadczyły, iż dzieło zostało wykonane zgodnie z umową i stanowi podstawę do wystawienia faktury VAT na kwotę netto 105.000,00 zł tj. brutto 129.150,00 zł. W imieniu pozwanego na dokumencie tym, własnoręczny podpis złożył przedstawiciel pozwanego - mgr inż. K. W. oraz przystawił pieczęć pozwanego. Wobec powyższego, powodowie wystawili pozwanemu fakturę VAT nr (...) z dnia 4 lipca 2013 r. na ustaloną kwotę 129.150,00 zł brutto, która została doręczona pozwanemu ze wskazanym terminem płatności 25 lipca 2013 r. Pomimo upływu terminu płatności wynikającego z wystawionej faktury VAT, pozwany nie uiścił należnego wynagrodzenia dochodzonego w niniejszym postępowaniu. Powodowie wezwali pozwanego do dobrowolnej zapłaty długu, jednakże pozwany nie opłacił w/w faktury VAT ani nawet nie odpowiedział na to wezwanie.

Sąd pominął dowód z przesłuchania świadków i stron, bowiem powodowie cofnęli wnioski dowodowe w tym przedmiocie oraz oddalił wniosek pozwanego o odroczenie rozprawy z powodu choroby likwidatora pozwanej spółki i konieczności ustanowienia pełnomocnika procesowego, ponieważ do wniosku nie zostało dołączone zaświadczenie lekarza sądowego stwierdzające chorobę likwidatora, a także z uwagi na to, iż likwidator mógł wcześniej ustanowić pełnomocnika, gdyż miał wiedzę o toczącym się postępowaniu już w dniu 20 listopada 2013 r., a co najmniej w dacie 27 stycznia 2014 r. gdy wystąpił z pismem procesowym do Sądu.

Strony łączyły umowy o dzieło. Zgodnie z treścią art. 627 kc przez umowę o dzieło przyjmujący zamówienie zobowiązuje się do wykonania oznaczonego dzieła, a zamawiający do zapłaty wynagrodzenia. Jak wynika z zebranego w sprawie materiału dowodowego powodowie wywiązali się z obowiązków przyjmującego zamówienie, tj. wykonali oznaczone dzieło. Pozwany (zamawiający) natomiast nie zapłacił za nie wynagrodzenia.

W sprawie jedyną kwestią sporną między stronami była wymagalność bądź niewymagalność roszczenia powodów.

Powodowie wskazali, iż nie zgadzają się ze stanowiskiem pozwanego jakoby treść wystawionej faktury VAT nr (...) z dnia 4 lipca 2013 r. obejmowała błędne dane w zakresie terminu zapłaty wynagrodzenia. Wystawiona faktura VAT nr (...) r. z dnia 4 lipca 2013 r. nie była pierwszą fakturą VAT wystawianą przez powodów na rzecz pozwanego w ramach prowadzonej działalności gospodarczej. W ramach wykonania przedmiotowej umowy oraz wobec okoliczności, iż umowa ta była wykonywana przez strony częściami, powodowie wystawiali pozwanemu faktury VAT, w których termin zapłaty należnego wynagrodzenia za wykonane dzieło oznaczony został na 18 bądź 21 dni. Pozwany faktury te opłacił i nigdy nie kwestionował wskazywanego przez powodów terminu zapłaty należności. Dopiero gdy powodowie po bezskutecznym oczekiwaniu na zapłatę ostatniej faktury VAT podjęli działania zmierzające do zasądzenia przedmiotowych należności, pozwany po raz pierwszy wskazuje na rzekomą niezgodność treści faktury VAT z zawartą umową. W ocenie powodów w sposób oczywisty pozwany zmierza tym samym do uchylania się od zapłaty należnego powodom wynagrodzenia za wykonane i oddane mu dzieło.

Powód zaprzeczał jakoby płatność należnego mu wynagrodzenia za wykonane dzieło na rzecz pozwanego uzależnił od dokonania jakiegokolwiek płatności podmiotu trzeciego na rzecz pozwanego. W ocenie Sądu okoliczność, że pozwany posługuje się tego rodzaju zapisami umownymi w przygotowywanych przez siebie wzorach umów nie może nieść za sobą negatywnych skutków prawnych wobec jego kontrahentów, którzy należycie wywiązali się z zawartej umowy w całości w zakresie własnego zobowiązania. Niezasadne jest stanowisko pozwanego jakoby zapłata wynagrodzenia za wykonane przez powodów dzieło miała nastąpić po ziszczeniu się zdarzenia przyszłego i niepewnego jaką niewątpliwie jest ewentualna zapłata w przyszłości przez podmiot trzeci, który być może zapłaci a być może nie zapłaci wynagrodzenia na rzecz pozwanego. Na podzielenie zasługuje twierdzenie powodów, iż nie można zgodzić się ze stanowiskiem pozwanego jakoby płatność wynagrodzenia za wykonane przez powodów dzieło była obwarowana ziszczeniem się warunku. Warunek jest bowiem zdarzeniem przyszłym i niepewnym (art. 89 kc). Zgodnie z ugruntowanym orzecznictwem „wola stron nie może przekształcić zdarzenia niepewnego w pewne, a tylko zdarzenie przyszłe i pewne spełnia kryteria terminu w rozumieniu art. 110 kc” / [wyrok SA w Poznaniu z dnia 13.03.2007 r., I ACa

114/07, LEX nr 298605]. Niewątpliwie uwarunkowanie w umowie terminu płatności wynagrodzenia tj. uzależnienie jego płatności od spełnienia zdarzenia przyszłego i niepewnego, jakim niewątpliwie jest uzyskanie płatności od podmiotu trzeciego, stoi w sprzeczności z podstawą stosunku prawnego jakim związane były strony. Strony nie mogły skutecznie uzależnić terminu płatności wynagrodzenia za wykonane dzieło od tego czy i ewentualnie kiedy podmiot trzeci zapłaci wierzytelność na rzecz pozwanego. Klóciłoby się to z istotą stosunku zobowiązaniowego. Nie sposób bowiem uznać, iż powodowie zobowiązaliby się do wykonania na rzecz pozwanego dzieła za przyszłym i niepewnym wynagrodzeniem. Oznaczenie przez strony terminu płatności wynagrodzenia mogło nastąpić jedynie w oparciu o zdarzenie przyszłe i pewne.

Ponadto powodowie nie mogą ponosić konsekwencji uczestnictwa przez pozwanego w innych stosunkach prawnych czy umownych. To pozwany ponosi ryzyko prowadzenia własnej działalności gospodarczej. Niedopuszczalne jest przenoszenie przez pozwanego ryzyka nie otrzymania płatności od podmiotu trzeciego na stronę powodową. Należy też przyjąć, iż umowa nie zawierała terminu płatności wynagrodzenia, a tym samym winny mieć zastosowanie przepisy kodeksu cywilnego tj. w szczególności art. 642 § 2 kc - z chwilą spełnienia każdego ze świadczeń częściowych. To, że pozwany nie otrzymał od PNI płatności za swoje wierzytelności nie może w żaden sposób wpływać na wymagalność bądź nie roszczenia powodów. To pozwany winien ponosić ryzyko prowadzonej przez siebie działalności gospodarczej, a nie cedować jej na inne podmioty, bezprawnie odmawiając im zapłaty wynagrodzenia za wykonane dzieło.

Sąd podzielił ocenę powodów, iż pozwany dąży do oderwania zapłaty wynagrodzenia od zasadniczej przesłanki rodzącej prawo do wynagrodzenia czyli prawidłowo spełnionego przez powodów świadczenia niepieniężnego. Pozwany próbuje scedować na powodów odpowiedzialność za zdarzenia przyszłe i niepewne, za zdarzenia niezależne od powodów i nie mające z nimi nic wspólnego. Zgodnie ze stanowiskiem wyrażonym m.in. w wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 17 lipca 2007 r., I ACa 817/06, Apel.-W-wa 2008/1/61, OSA 2008/10/32 „Nieważne jest postanowienie umowy uzależniające termin zapłaty wynagrodzenia podwykonawcy przez wykonawcę od uzyskania wynagrodzenia od inwestora”.

Reasumując, sporne postanowienie umowy stron można potraktować jako sprzeczne z naturą stosunku zobowiązaniowego i uznać je na mocy art. 58 § 3 kc za nieważne, a w konsekwencji termin zapłaty, a tym samym wymagalność roszczenia powoda, ocenić według zasad określonych w art. 627 i art. 642 § 2 kc.

W ocenie Sądu termin zawarty w § 8 umowy z dnia 27 lipca 2011 r. nie wskazuje, iż z tego postanowienia można wnioskować, że wynagrodzenie należne powodom było uzależnione od dokonania jakiegokolwiek płatności przez podmiot trzeci na rzecz pozwanego. Nie było takiego warunku w umowie. Pozwany poświadczył podpisem pod protokołem odbioru ostatniej części zlecenia, iż zobowiązanie powodów zostało wykonane w sposób zupełny i nie wnosi do tego zastrzeżeń. Z protokołu z 4 lipca 2013 r. jasno wynika, iż powodowie spełnili ostatnią część zobowiązania wynikającego z zawartej z pozwanym umowy o dzieło, co stanowiło podstawę do wystawienia faktury VAT na kwotę wskazaną również w protokole odbioru. Pozwany nie zakwestionował w sporze prawidłowości wykonania zobowiązania powodów.

Mając powyższe na uwadze, na podstawie powołanych przepisów Sąd zasądził od pozwanego na rzecz powodów dochodzoną pozwem kwotę.

Podstawą zasądzenia odsetek była treść art. 481 § 1 i 2 kc w zw. z art. 476 kc.

Rozstrzygnięcie o kosztach procesu Sąd Okręgowy wydał w oparciu o treść art. 98 § 1 i 3 kpc w zw. z art. 99 kpc oraz § 6 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz. U. nr 163, poz. 1349 ze zm.).

W złożonej apelacji pozwana zarzuciła zaskarżonemu wyrokowi:

- 1) naruszenie art. 58 § 3 kc w zw. z art. 642 § 2 kc poprzez ich zastosowanie, gdyż Sąd bezzasadnie uznał postanowienia umowy dotyczące terminu zapłaty za nieważne, a nie są one sprzeczne z zasadami współżycia, z ustawą i nie mają na celu jej obejścia;
- 2) naruszenie art. 353¹ kc poprzez jego niezastosowanie, gdyż Sąd powinien wziąć pod uwagę zapisy umowy, które zostały dobrowolnie ukształtowane przez strony, zgodnie z zasadą swobody umów;
- 3) naruszenie art. 457 kc poprzez jego niezastosowanie, gdyż Sąd uznał, że dobrowolna zapłata przez pozwanego przed terminem płatności i brak wówczas podnoszenia przez pozwanego kwestii terminów zapłaty określonych w umowie, iż pozwany był zobowiązany do zapłaty na identycznych zasadach dochodzonej kwoty, a z przepisu tego wynika, że termin spełnienia świadczenia poczytuje się jako zastrzeżony na korzyść dłużnika i dlatego nie może on ponosić negatywnych konsekwencji spełnienia świadczenia przed terminem wymagalności;
- 4) naruszenie „art. 481 kc” poprzez nakazanie pozwanemu zapłaty odsetek ustawowych od zasądzonej kwoty, a pozwany wobec braku wymagalności roszczenia nie pozostaje w zwłoce z jego zapłatą; z ostrożności procesowej pozwany wskazał, że powód nie wykazał aby doręczył pozwanemu fakturę VAT nr (...), a tym samym aby przysługiwały mu odsetki;
- 5) naruszenie art. 217 § 1 kpc w zw. z art. 214 kpc poprzez bezzasadne oddalenie wniosku o odroczenie rozprawy w dniu 21.02.2014 r., a tym samym nieprzeprowadzenie dowodu z przesłuchiwanie stron, podczas gdy niestawiennictwo likwidatora pozwanej Spółki było niezawinione, zaś brak jego obecności utrudnił pozwanemu obronę swoich praw;
- 6) naruszenie art. 299 kpc poprzez jego niezastosowanie, gdyż Sąd nie przeprowadził dowodu z przesłuchania stron, podczas gdy w sprawie pozostało wiele niewyjaśnionych faktów istotnych dla jej rozstrzygnięcia;
- 7) naruszenie art. 207 § 6 kpc w zw. z art. 217 § 2 kpc poprzez ich niezastosowanie, gdyż Sąd dopuścił dowody wskazane przez powoda w piśmie z dnia 2.09.2013 r., które ze względu na prekluzję dowodową powinny zostać oddalone jako spóźnione

Wniosła o jego zmianę poprzez oddalenie powództwa.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje:

Apelacja podlega oddaleniu.

Podniesione w apelacji zarzuty są bezpodstawne i nie mogą prowadzić do podważenia zaskarżonego wyroku.

Sąd Apelacyjny podziela wszystkie ustalenia i wnioski Sądu I instancji i uznaje je za własne.

Zaczynając od zarzutów naruszenia przepisów prawa procesowego należy stwierdzić, że całkowicie bezpodstawny i gołosłowny jest zarzut apelacji naruszenia przez Sąd I instancji art. 217 § 1 kpc w zw. z art. 214 kpc.

Skarżąca nie kwestionuje bowiem prawidłowego ustalenia Sądu I instancji, iż likwidator pozwanej nie usprawiedliwił swojego niestawiennictwa na rozprawie w dniu 21.02.2014 r. zaświadczeniem wystawionym przez lekarza sądowego, czego wymaga art. 214¹ § 1 kpc (nie złożył zresztą tak wówczas jak i obecnie jakiegokolwiek zaświadczenia lekarskiego) oraz, że o toczącym się postępowaniu wiedział już od 20.11.2013 r., a zatem miał trzy miesiące na ustanowienie pełnomocnika, którego zresztą także później nie ustanowił. Swoje stanowisko likwidator mógł przedstawić w piśmie procesowym lub choćby w apelacji, a pomimo takiego zarzutu, apelacja nic nowego tutaj nie wnosi.

Bezpodstawny jest też zarzut naruszenia art. 299 § 1 kpc, gdyż pozwana nie składała wniosku o przesłuchanie stron w trybie tego przepisu, a kompetencje sądu wynikające z tego przepisu nie mają charakteru bezwzględnie obowiązku, lecz charakter fakultatywny (por. np. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 10.10.2012, I UK 210/2012, LEX nr 128 47 21). Tym bardziej, że stawiając taki zarzut apelacja – o czym wyżej – nie wnosi nic nowego w zakresie sporu

stron, gdyż ogranicza się do ogólnikowego stwierdzenia, iż nie ustalono wielu istotnych kwestii mogących mieć wpływ na wynik całej sprawy, ale żadnych konkretów nie przedstawia.

Stanowiska stron były w tym sporze jasne, gdyż pozwana powoływała się na zapisy umowy, a powodowie twierdzili, że są one – w tym zakresie – bezwzględnie nieważne (art. 58 § 3 kc).

Chybiony i nieskuteczny jest też zarzut apelacji naruszenia przez Sąd I instancji art. 207 § 6 kpc w zw. z art. 217 § 2 kpc, gdyż skarżąca nie zauważyła, że zgłoszone przez powodów w piśmie procesowym z dnia 2.09.2013 r. wnioski dowodowe o przesłuchanie świadków i stron zostały następnie przez nich cofnięte (k. 135 i 218) i Sąd I instancji je pominął (k. 219), co też wskazał w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku.

Wbrew twierdzeniu apelacji Sąd I instancji nie dopuścił się naruszenia art. 58 § 3 kc w zw. z art. 642 § 2 kc poprzez ich zastosowanie oraz art. 353¹ kc poprzez jego niezastosowanie, gdyż prawidłowo ustalił, że sporne postanowienie § 8 umowy stron uzależniające termin zapłaty wynagrodzenia powodom przez pozwaną od uzyskania przez nią wynagrodzenia od inwestora, jest na podstawie art. 58 § 3 kc w zw. z art. 353¹ kc bezwzględnie nieważne, a tym samym wymagalność roszczenia powodów należy ocenić według zasad określonych w art. 627 i 642 § 2 kc.

Sąd I instancji wprawdzie wprost nie powołał się na art. 353¹ kc, ale wbrew twierdzeniu apelacji przepis ten zastosował, gdyż trafnie wskazał, że sporne postanowienie § 8 umowy stron uzależniające termin zapłaty wynagrodzenia powodom przez pozwaną od uzyskania przez nią wynagrodzenia od inwestora jest sprzeczne z naturą stosunku zobowiązaniowego, która jest jednym z trzech ograniczeń wyrażonej w tym przepisie zasady swobody umów.

Zawarta przez strony umowa o dzieło jest umową wzajemną i dlatego po niespornym wykonaniu przez powodów dzieła, pozwana obowiązana jest do zapłaty na ich rzecz wynagrodzenia (art. 627 w zw. z art. 487 § 2 kc), która to zapłata nie może być uzależniona od zachowania się osoby trzeciej, bowiem jest to zdarzenie przyszłe i niepewne nie tylko dla terminu zapłaty, ale i dla zapłaty w ogóle. Skoro dzieło było oddawane częściami to powodom należy się wynagrodzenie z chwilą spełniania każdego ze świadczeń częściowych (art. 642 § 2 kc) i tak też dotychczas – poza będącą przedmiotem tego sporu ostatnią częścią dzieła – było.

Co więcej, zdaniem Sądu Apelacyjnego, uzależnianie zapłaty wynagrodzenia przez zamawiającą pozwaną od zachowania osoby trzeciej jest też sprzeczne z drugim ograniczeniem zasady swobody umów z art. 353¹ kc tj. z zasadami współżycia społecznego. Chodzi o zasadę uczciwości i lojalności kupieckiej oraz zasadę sprawiedliwości.

Chybiony jest zarzut apelacji naruszenia art. 457 kc poprzez jego niezastosowanie, gdyż Sąd I instancji nie podważył jego treści, a jedynie ustalił niesporną okoliczność, że we wszystkich wystawionych przez powodów fakturach nigdy nie wskazali oni, iż zapłata wynagrodzenia ma nastąpić w terminie 14 dni od daty otrzymania przez pozwaną zapłaty przez inwestora – jak stanowi sporny § 8 umowy – lecz w terminie 18-21 dni od ich wystawienia i pozwana nigdy tego nie kwestionowała. Taki zarzut pozwanej pojawił się dopiero przy realizacji zapłaty z ostatniej faktury, która jest przedmiotem tej sprawy.

Sąd I instancji wskazał więc tutaj na dotychczasową zgodną praktykę.

W rezultacie powyższego bezpodstawny jest też zarzut apelacji naruszenia „art. 481 kc” (zapewne chodzi o art. 481 § 1 kc) gdyż opóźnienie z zapłatą wynagrodzenia zgodnie z treścią faktury nr (...) z dnia 4.07.2013 r. jest oczywiste.

Dodatkowe stwierdzenie apelacji, że „z ostrożności procesowej”, pozwana „wskazuje”, iż powodowie nie wykazali, że doręczyli jej przedmiotową fakturę jest całkowicie niezrozumiałe, gdyż przed Sądem I instancji pozwana nigdy temu nie przeczyła (art. 230 kpc), a w odpowiedzi na pozew to przyznała (art. 229 kpc). Przytoczyła bowiem treść tej faktury i wskazała, że nie była związana jej treścią (co do terminu zapłaty), gdyż zgodnie z (...) umowy stron obowiązywał inny termin zapłaty (vide k 76 v).

Dodać należy, że doręczenie dłużnikowi faktury, w której jest wzmianka co do sposobu i czasu zapłaty – jak w sprawie niniejszej (k 35) – jest wezwaniem do spełnienia świadczenia pieniężnego i przez to spełnia wymogi z art. 455 kc (por. uchwałą Sądu Najwyższego z dnia 19.05.1992 r., III CZP 56/92, OSNC 1992, z. 12, poz. 219 i wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16.09.2004 r., IV CK 659/03, LEX nr 146 328).

Z tych względów, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 kpc orzekł jak w sentencji.

Koszty procesu za II instancję obejmują koszty postępowania apelacyjnego oraz koszty dodatkowego - po wydaniu zaskarżonego -postępowania zabezpieczającego.

Te pierwsze to wynagrodzenie pełnomocnika powodów w wysokości 75% stawki minimalnej (2700 zł) oraz koszty jego dojazdu na rozprawę apelacyjną (spis kosztów, k. 405-406), a te drugie to opłata od wniosku z dnia 14.05.2014 r. o udzielenie dodatkowego zabezpieczenia w kwocie 100 złotych (k. 275 i 276) oraz wynagrodzenie pełnomocnika, ale w kwocie 600 złotych, gdyż stosuje się tutaj stawki dotyczące spraw egzekucyjnych (por. uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10.10.2012 r., I CZ 94/12, LEX nr 123 130 6).

Orzeczono o nich na podstawie art. 98 § 1 i 3 w zw. z art. 99 i 391 § kpc oraz

§ 2 ust. 1 i 2 w zw. z § 6 pkt 6 i § 12 ust. 1 pkt 2 powołanego przez Sąd I instancji rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28.09.2002 r., a także na podstawie art. 745 § 1 kpc w zw. z § 2 ust. 1 i 2 i § 10 ust. 1 pkt 7 in fine tegoż rozporządzenia.

ZG/dg